

Küçürek Öykü, Kısa Kısa Öykü mü, Anlatı mı?

Osman GÜNDÜZ*

ÖZ

Günümüzde türler arasındaki sınırlar erimekte, türsel farklılıklar giderek ortadan kalkmaktadır. Söz gelişi roman kullandığı belgelerle tarihin alanına girmekte; öykü şiire, şiir form bakımından öyküye yaklaşmaktadır. Aynı anlayışın sonucu olarak anılar, geziler, mektuplar roman ve öykü biçiminde yazılmakta, hatta deneme ve köşe yazıları da öykü adı ile yayımlanmaktadır. Tüm bu arayışlar ve çabalar, kurmaca metin yazarlarını ortak bir yazı türü altında buluşmaya doğru götürmektedir. Bu ortak türün adı anlatıdır.

Bu yazıda, yazınsal türlerin özellikle öykünün öteki kurmaca türlerle kimi zaman da öğretici metinlerle karıştığı, küçürek öykünün ise sadece bugüne özgü olmadığı, geçmişte farklı adlar altında ve formlarda yazıldığı, günümüzde ise giderek tür özelliğini kaybederek anlatıya dönüşeceği düşüncesi kanıtlanmaya çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Kısa öykü, kısa kısa öykü, küçürek öykü, anlatı

Sosyal alanlarda ama daha çok yazınsal metinlerde eskiden beri tartışılabilen tür ayrımları ve adlandırılmaları, edebiyat tarihçilerinin önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır. 19. yüzyıldan başlayarak ayırmaya başlayan yazınsal türler, farklı adlar altında varlıklarını sürdürmelerine rağmen, sorun henüz çözülmüş değildir. Özellikle türler arasındaki geçişlerden kaynaklanan söz konusu tartışmalar artarak devam etmektedir. Nitekim günümüzde türler arasındaki sınırlar erimekte ve türsel farklılıklar giderek ortadan kalkmaktadır. Söz gelişi roman birtakım belgeler kullanarak tarihin alanına girmekte; öykü, imgesel anlatımı ve sözcüklerin dizilişi bakımından şiire, şiir form bakımından öyküye yaklaşmakta; anılar, geziler, mektuplar roman ve öykü biçiminde yazılmakta, hatta deneme ve köşe yazıları da öykü adı ile yayımlanmaktadır. Özellikle anlatma esasına bağlı kısa kurmaca metinler olarak nitelediğimiz öykü ve öykünün alt

* Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü / ERZURUM ogunduz@atauni.edu.tr

türlerinde sıklıkla görülen bu arayışlar, kurmaca metin yazarlarını ortak bir yazı türü altında buluşmaya doğru götürmektedir. Bu ortak türün adı anlatıdır.

Öykünün alt türlerinden kısa kısa öykü, küçürek öykü gibi kısa kurmaca metinlerin anlatıya dönüşmelerinin nedenlerini sorgulamadan önce ortak özellikleri üzerinde kısaca durmak istiyorum. Bilindiği gibi öykü, okurda çok etkisi uyandıran ve tek bir etki bırakan büyük ölçüde üç birlik kuralına bağlı, bir seferde okunabilecek uzunlukta, yoğunlaştırılmış kurgusal metinler olarak tanımlanmaktadır.

Amerikan edebiyatında "*short-short story*" (kısa kısa öykü), Fransızcada *nouvelle*, *nouvelette* terimi ile tanımlanan bu türü çekici kılan hususlardan biri de, tanımsız olması, ya da ortak bir ad altında toplanamamasıdır. Söz gelişi "kısa öykü", "kısa kısa öykü", "küçürek öykü", "çok çok kısa öykü", "mini kurmaca", "patlangaç", "minik öykü", "mini öykü", "küçük öykü", "kısa kurmaca", "kısa anlatı", "minimal öykü", "mikro kurmaca", "anlık kurmaca", "yeni öykü", "bireysiz öykü", "öykücük", "kıpkısa öykü", "sımsıkı öykü", "küçük ölçekli kurmaca", (Korkmaz 2011b:12, 15) bu alt türe verilen adlardan birkaçı. Ancak söz konusu türü tanımlanamaz sözcüğüyle niteleyenler olduğu gibi görece yeni bir sanat, bir sigara içimi öyküler, avuç içi öyküler, bir dakikalık öyküler.. söz gruplarıyla tanımlamayı parodileştirenler de var.

Bir türün bu kadar çok ada sahip olması, eleştirmenlerin tür konusunda zihinlerinin henüz berraklaşmadığını göstermesinin yanında, türün sınırları ve ayırıcı vasıfları ile ilgili kuşku da bünyesinde taşımaktadır.

Ne var ki sınırları ve içeriği üzerinde henüz anlaşmaya varılmamış bu anlatılara hangi ad verilirse verilsin bu türün yoğunluğu, şiirselliği ve şaşırtıcı bir öğeye sahip olması bakımından günümüzde ilgi gördüğü kesin.

Esasında "başı ve sonu okurun düş gücüne bırakılmış" (Edgü 1997: 38) öykücükler başarılarını tıpkı şiir gibi biraz da sezdirmeyi esas alan sıkı ve yoğunlaştırılmış dokularına biraz da metni bir zekâ oyunu hâline dönüştüren kurgularına borçludurlar.

Öykü genel adı altında kümelenen oldukça kısa ve yoğunlaştırılmış bu alt türlerin ilgi görmesinde herhalde günümüz yazarlarının kural tanımazlığı ya da bilinen kuralların dışına çıkma çabaları yanında, şiirin labirentlerinde kaybolmaktan korkan, roman gibi uzun anlatıları da okumaya pek fazla zamanı olmayan yorgun, sabırsız ve zamanı kısıtlı okurunun da etkili olduğu yadsınamaz. Bu hususta kendisi de bir öykücü olan bir eleştirmenin görüşleri şöyle:

"Televizyon ve sinemayla büyüyen bizler, betimleyici açıklamalara gittikçe daha az gereksinim duymaya başladık. (...) Kısa kurmaca,

sinemadan, sinemanın bize sunduğu anlık görüntüleri (coup d'oeil) kullanmayı öğrendi. Sinemaya çizgi film izlemeye giden her zeki çocuğun farkına vardığı gibi, daha sonra gösterime girecek filmlerin kısa tanımları, doksan dakikalık filmin kendisinden daha ilgi çekicidir. İşte bu önemsizmiş gibi görünüp insanı sonradan şaşırtan anlık, kaygı verici, tüylerinizi diken diken eden ve sinirlerinizi geren bu tür kısa kurmaca kapsamındadır" (Kelly 1997: 121-122).

Bu konuda görüş bildirenlerden kimileri kısa kısa öyküyü çağımız sanatçılarının *çığılığı*, *mutlak tükenişin öyküsü* olarak nitelerken (Korkmaz 2011a: 624), kimileri bu alt türü, on gram pamuk değil, on gram demir (Tosuner 1997: 40) sözleriyle, kimileri kısa, yalın, yoğun.. (Kökden 1997:16) sıfatlarıyla tanımlıyor. Kimileri öykü ile şiirin kesiştiği noktada bulunduğu (Salman-Hakyemez 1997: 11), kimileri de bu metinlerin bizi bilgi yoğunluğu içinde sarsan / bunaltan ve bilgiyi değersizleştiren / sıradanlaştıran internete/ bilgisayara karşı bir tepki olduğu görüşündedir (Baxter 1997: 90).

Betimlemeden uzak, ben-yazar anlatımına dayalı, bir olay ya da durum anlatımından ziyade biçime takılıp kalmak (Akçay 2000: 96-97); dilin sözcüksel çağrışımına ve yan anlamına sırt çevirip sadece an'ı aktarmak, asil dikkati son cümleye hatta son sözcüğe çekmek; kimi zaman da zorunlu olmayan parçaların metinden ustaca atılması anlamına gelen "silinti" cümleciklerle (Kelly 1997: 122) sonu okurun yorumuna açık olarak bırakmak.. türün en etkileyici özelliklerinden biri. Bu metinlerin bir başka çekiciliği, şiir, drama, kurmaca ile anlatı, öykü ile taslak, nükte ile mesel, aforizma ile özdeyiş ya da atasözü gibi farklı türlerle dirsek teması içinde olmalarıdır.

Kısa kısa öykülerin ülkemizdeki öncülerinden olan Ferit Edgü, türün kurmaca metinler arasındaki yerini belirlerken öteki türlere post-modern anlatılara özgü kuşkucu bir bakış açısıyla ve alaycı bir üslupla yaklaşır ve öykülerinin yazılış amacını şöyle açıklar:

"İnsanoğlunun düş gücünü harekete geçirmek, yaratıcılık diye kendisine sunulan, yan yana geldiklerinde hiçbir şey anlatmayan, roman, öykü, anlatı diye nitelenen laf salatalarından okuru kuşkuya düşürmek için. Ve sanatın pek öyle ulaşılamayacak tepelerde olmadığını, evlerde, odalarda, sokaklarda dolaştığını göstermek ve katılımı için için sağlamak için." (Edgü 1997: 39)

Kısa kısa öykünün boyutlarına gelince bu hususta da görüş birliği henüz oluşmamış, oluşacağı da benzemiyor. Söz gelişi Hemingway, Poe, Faulkner gibilerinin 2.000-3.000 arasını "short story", 2.000'in altındakilere "short short story", 30.000-50.000 arasındakileri ise "novelette" terimiyle karşıladık-

larını biliyoruz. Ortak ve yaygın olan görüş ise 6.000-8.000 sözcük arası. Öyleyse anlatmaya dayalı kurmaca metinlerin alt sınırı nasıl belirlenecek? Bu gün iki yüz elli ile beş yüz sözcük arasındaki metinleri pek çok edebiyat eleştirmeni kısa öykü olarak adlandırma eğiliminde. Ama bu kadarını bile fazla bulanlar var. Kimileri ise küçürek öykü adıyla üst sınırı 100, alt sınırı ise 15-30 sözcükle sınırlamaktadır (Korkmaz 2011b: 14). Ne var ki öyküyü cetvelle, sayfa sayısıya ya da bir tartı aletiyle ölçmek doğru mu?

Sorunun bir başka cephesi ve asıl üzerinde durmak istediğim konu, türlerin iç içe geçiyor ya da birbirine karışıyor olması. Bu konu ile ilgili pek çok örnek vermek mümkün. Görüşlerimi türün sınırlarını zorlayan metinleriyle dikkatleri üzerine çeken bir yazarın öyküleriyle desteklemek istiyorum. Bu kişi, anılarını öyküleştiren deneme tarzındaki öykücükleriyle tanıdığımız Oktay Akbal'dır.

Bilindiği gibi Akbal, en fazla eleştiriye konularını anılarından alan ve deneme tarzına yaklaşan öyküler yazdığından dolayı almıştır. Esasında onun bu tavrı, henüz oluşumunu tamamlamamış, öneri düzeyinde kalan bir arayışın sonucudur. Yazar, ilk dönem öykülerinden itibaren kurmaca kişinin öykülerdeki konumuna ve ruhsal durumuna paralel olarak üslûpta da deneme tarzının serbest anlatımına yaklaştığını sezdirir. Sanat kaygısından uzak, içten geldiği gibi, yalın ve yoğun bir anlatım. Okuyanları sıkmadan, sabırlarını zorlamadan onları öyküye katan, ben ögesinin ağır bastığı bir anlatım biçimi bu.

Her öykünün bir deneme, her başarılı deneme(nin) de öyküye yakın olduğuna inanan Akbal, anlatma esasına bağlı bazı türler arasındaki ayırımı da karşı çıkar. Şu açıklama kendisine ait:

"Öykücükler' dedim bu kitapta yer alan yazılara. Ben türlerin ayırımına inanmıyorum, öykü, roman, deneme, öykücük. Ne ad verirsiniz verin. Elimde olsa 'yazılar' derdim hepsine, siz öykü sayın, anı sayın! Bunlar da öykücük işte, ne yapalım. Severseniz okursunuz, benimzersiniz. İlle de okuduğumuz şeyi 'bu hangi türde acaba' diye tanımlamak mı gerek? Yazı işte, yazı! Bir gün tüm kitaplarımı bir dizide toplarlarsa şöyle yazsınlar başına: Yazılar" (Akbal 1996: Adam Öykü 4).

Akbal'ın öykücülüğündeki değişimi daha iyi anlayabilmek için şu açıklamayı da dikkate almakta yarar var. Bir masa başı söyleşisinde öykülerinin, özellikle *Yalnızlık Bana Yasa*'tan itibaren yazdıklarının öykü ile deneme karması bir yazı olduğunu; okurları(nı) sıkmadan, bıktırmadan" birlikte düşünmeye yönelttiğini söyler. (Bikriye, Ağt 1990) Hatta daha ileri gider, "hepsinde bir öykü çekirdeği var" diyerek denemelerini de öykü olarak niteler. (Akbal

27.10.1988) Ancak kimi eleştirmenler, Akbal'ın bu yaklaşım tarzını çelişki olarak değerlendirirler. Söz gelişi Lunapark kitabını esas alan Emin Özdemir, daha önce köşe yazısı olarak okuduğu ama bu kitapta öykü etiketiyle karşısına çıkan metinleri bir türe oturtamamanın sıkıntısını yaşadığını söylemektedir. Özdemir'e göre Akbal bu yazılarında deneyim dünyasıyla imgelemsel dünyayı kaynaştırdığı ve dokusunda düş gücü ile yaşanan somut gerçekleri barındırdığı için (Özdemir 1983: 64-65) birçok yazınsal türün sınırını da zorlamaktadır.

Akbal'ın öykücük adını verdiği bu yazılara ister öykümsü deneme, ister deneme yanı ağır basan öykü diyelim sonunda bunları öykü ile deneme arasında ama daha çok öyküye yakın bir tür olarak kabul etmek gerekecek. Demirtaş Ceyhun'un tespitiyle Oktay Akbal'ın olgunluk çağı diyebileceğimiz ikinci dönem öyküleri öykü türü ile ilgili bilgilerimizi temelden sarsıyor.

"Kâh öyküye benziyor, kâh denemeye, kâh gezi notuna, kâh anıya, kâh günceye benziyor. Kimi zaman da, bakıyorsunuz, ne öykü, ne deneme, ne gezi notu, ne anı, ne de günce. Sanki hepsi birden. Kendine özgü bir şey yani. Yeni bir şey. Yeni bir yazın türü belki de..." (Ceyhun, 1997: 30-31).

Bu konuda Orhan Duru, Akbal'dan biraz daha cesur bir adım atar ve yazılan her şeyin adı(nın) öykü olabil(eceğini) savunur (Duru, 1997: 36).

Türlerin birbirine yaklaştığı ya da karıştığını görüşünü savunanlardan biri de kısa öykü yazarı Ayfer Tunç. Ona göre günümüz edebiyatında türlerin birbirine karışması ya da birbirlerinin alanlarına nüfuz etmeleri, tanımlamayı da güçleştirmektedir. Tunç şöyle sürdürüyor kaygılarını:

"Şiir ile öykü, öykü ile roman, roman ile deneme elbette genel hatlarıyla birbirinden ayrılabilir, ama öyle metinler var ki, bütün bu anlatı türleri bir arada örülmüş. Öylesi metinler ki bunlar, öykünün bittiği yerde roman başlar gibi olurken araya sanki şiir giriyor, tam biterken yeniden öykü boy gösteriyor. Bu nedenle öykünün herhangi bir karşılığını aramak bana giderek zor geliyor" (Tunç, 2000: 264).

Ne ki Akbal gibilerin zıddına, kurmaca nitelikli metinlerini deneme adı altında yayımlamayı tercih edenler de var. Söz gelişi Ferit Edgü, bilinen bir olayı farklı üsluplarla kaleme aldığı *Yazmak Eylemi* adlı kitabında deneme adıyla sunduğu metinler, kurmaca ile didaktik metin arasındaki farkın ya da ayırımın ne kadar göreceli olduğunu göstermektedir:

Ayrıntı

"Bir dükkân. Antikacı. Nişantaşı, Emlak caddesinde. Vitrinlerden biri caddeye bakıyor. Vitrindeki nesnelere: Bir Beykoz gülabdan, bir Sevr tabak

(taklit), bir kaplumbağa kabuğu işlemeli bir kutu. Kapağı kapalı. (Küçük bir mücevher kutusu olabilir.) Bir eski yazı levha. Kimin kaleminden çıktığı belli değil. İmzasız. Yazı talik. Bir gümüş kahve ibriği. Üzerindeki kabartmalar, ev ve servi.

İçeri girildiğinde, oldukça dar bir dükkân. Derinlik: yaklaşık 3,5 m. En: yaklaşık 4,5 m. Duvarlarda vitrinler var. Vitrinlerde çeşitli nesnelere. Çin, Osmanlı, Japon, Fransız kaynaklı ya da taklit. Vazolar, tabaklar (geç dönem bir İznik tabak dikkati çekiyor), bakır, gümüş tepsiler, hatta oyma kutular. Duvarda iki kavukluk. Birkaç hat. Birkaç resim. Bir görünüm. Bir cami kapısı. Bir deniz görünümü. Sonra birkaç gravür, eski İstanbul ve Osmanlı kadın erkek giysilerini yansıtan.

Bir köşede oturan, içeri girildiğinde handiyse görülmeyecek kadar küçük bir genç kız. 1.60 boy. Sıska. Esmer. Gür kaşlı. Giyimi özensiz.

Kapı açılırken zil çalıyor. İçeri 1.70-75 boylarında genç bir erkek giriyor. Kız yerinden kalkıyor. Kız yerinden kalkmasa, içeri giren onu göremeyecek.

-Buyrun, diyor kız.

-Buranın patronu nerde? Diye soruyor içeri giren. (Buranın sahibinin bu kız olamayacağını ilk bakışta anlamış.)

-Ne yapacaksınız? Bir isteğiniz varsa bana söyleyin, diyor kız. Korkulu. Girenin, böyle bir dükkânın olağan müşterilerinden olmadığını ve dükkâna giriş nedeninin bir antika satın almak olmadığını anlamış.

-Bir emriniz varsa...

-Patronu göster bana!

Genç adam buyruk verir gibi konuşuyor. Sesi çok genç. Hemen hemen çocuksu. Bu buyrukçu ton, bu sese yakışmıyor. Kız,

-Patron burda yok diyor.

-Nerde? diyor genç adam.

-Mersin'de diyor kız.

-Burayı kim açıp kapıyor? Diyor genç adam. Çevresine bakınıyor. Tabaklar, çanaklar, kutular, eski yazılar, resimler. Yaşamında ilk kez görüyor sanki bu tür eşyayı. Nerde olduğunu anlamamış bir bakış var gözlerinde.

-Ben, diyor kız. Karşısındakinin kendinden daha genç olduğunu gördü, ama gene de korkusu sürüyor.

-Öyleyse yarın açmayacaksın dükkânı, diyor genç adam.

-Niçin? Diyor genç kız.

-Örgütün buyruğu, diyor genç adam.

Kız sormuyor:

-Hangi örgütün? Niçin?

Korkuyor.

-Peki, diyor.

-Kimseye de bir şey söylemeyeceksin, diyor genç adam. Kız,

-Peki, diyor.

Genç adam çıkarken, tam kapının eşiğinde duralıyor.

-Ne satıyorsunuz burda? diye soruyor. Genç kız, geniş bir el devinimiyle, tüm dükkânı gösteriyor (Korkusu artık geçti):

-Bunları.

-Kim alıyor bunları? diyor genç adam.

-Koleksiyoncular, meraklılar, zenginler, diyor kız.

-Tamam, diyor genç adam, yarın dükkânı açmayacaksın. Tamam mı?

-Tamam, diyor genç kız." (Edgü 2001: 17-18).

Ferit Edgü söz konusu kitabının ön sözünde anlatılarının okurları tarafından kurmaca olarak algılanabileceğini söyleyerek tür ile ilgili değerlendirmeyi okurun seçimine ve yargısına bırakır.

"Kuşkusuz bu alıştırmaya da deneme, gerçekliğin sayısız anlatım yolları olduğunu belgelemeyi amaçlıyor.

Söz konusu olayı değişik üsluplarla yazarken, kişiler yaratmak, ya da bir öykü veya bir roman yapısı düşlemedim. Eğer okuyucu kitabı bitirdiğinde böylesi bir duyguya kapılırsa, bu yazarın amacı dışında gerçekleşmiş demektir.

'Üslup kişinin kendisidir' Sözü doğruysa, her üslubun da bir kişiyi yarattığı varsayılabilir" (Edgü 2001: 8).

Akbal'ın ve Edgü'nün türle ilgili birbirine zıt gibi görünen görüşlerine bakarak şu soru sorulabilir: Sanatçı, neden anılarını ya da denemelerini öykü adıyla yayımlar? Ya da tam tersi sanatçı öykülerini neden deneme olarak niteler? Bu sorunun ilk akla gelen cevabı herhâlde sanatçı yazdıklarının hesabını vermekten korktuğu ya da kendi kimliğini, iç dünyasını gizleme endişesi taşıdığı zamanlarda kurmacanın arkasına gizlenir yargısında toplanmaktadır.

Esasında haklıdır sanatçı. Eğer eserini öykü olarak niteliyorsa mutlaka bir bildiği, vermek istediği bir mesajı ya da bir amacı olmalı. Edebiyat

tarihçisine/eleştirmene düşen ise sanatçıyı ve eserini kendi şablonuna göre değerlendirmek değil sanatçının beyanını esas almaktır.

Kısa kısa öykü, eski türlerin yeni biçimde canlandırılışı olarak da düşünülebilir. Eski çağlarda şiir biçimi ve diliyle aktarılan uzun ya da kısa öykü örnekleri bulunduğu gibi bugün de özellikle bundan yüzyıl önce Nerval'ın Baudelaire'in Rimbaud'nun denedikleri şiiri anımsatan düzyazı şiirler de türün sınırları içinde değerlendirilebilecek niteliktedirler.

Ülkemizde ise benzerleri farklı adlar altında geçmişte de vardı, günümüzde de var; belki gelecekte de olacaktır. Kendilerine özgü formal özelliklere sahip olsalar da özlerinde bilgece yargılar taşıyan kısa metinler, geçmişte Sadi'nin *Gülistan*'ında kıssalar, Mevlânâ'nın *Divan*'ında meseller ve öykümsü anlatılar, nükteler adıyla okurlarıyla buluşmuştu ve çoğu kez kurmaca bir kişinin insana özgü çeşitli durumlar karşısındaki düşüncelerini yansıtmaktaydılar. Aynı şekilde yüz yıl öncesinin fantezileri, mesureleri de bana göre kısa kısa öykü niteliğinde. Günümüzde yayımlansaydılar herhâlde onlara kısa kısa öykü, ya da küçük öykü adını verecektik. Ama yazıldığı dönemlerde öykü ile ilgili ölçüler ve tanımlar farklı olduğu için sanatçı edebiyat tarihçisinin hüsnünü çekmemek için eserine başka bir ad vermek zorunda kalıyordu. Bu tür için bir örnek vermekle yetineceğim. İkinci Meşrutiyet sonrası eser vermeye başlayan ünlü öykücü Selahaddin Enis'in aşağıya aldığım fantezisi, türlerin iç içeliği ile ilgili görüşlerimizi destekleyecektir:

Süprüntü Arabası

"Sokaktan ağır ağır geçen, kaldırımlar üzerinde istemeyerek sürüklenen bir tekerlek sesi... Bütün kulaklar bu sese aşınadır, hepimiz onun ne olduğunu görmeden ve bakmadan tanırız.

Çehresi karışık bir ip yumağına benzeyen bizim süprüntücü; onun kulakları düşük, başı aşağıda, burnu kaldırımlar üzerinde, kaburgaları sayılabilir atıl ve lagar (zayıf cılız) kır beygiri ve bir zengin karnına benzeyen kocaman sandığıyla süprüntü arabası ve bu ameli mahalle mahalle teşyi' eden (birinin peşine takılıp giden, takip eden) sekiz on sokak köpeği, bir küme sinek bulutu...

Bu mütevazı alay, haftanın muayyen günlerinde, etrafa ağır ve ekşi kokular neşrederek mahallemize de gelir, sokaklarımızdan geçer. Kemik kırıntıları, ezik domatesler, ekşimiş yemek artıkları, küflenmiş ayakkabı parçaları; hülasa bir evin bütün mündefiatı (yaralardan yayılan cerahat, irin) bu sandığın içerisinde.

Ben bu sandığın düşmanıyım. O bizim kapının önünde her durdukça ve durduğu zaman her kapağı açıldıkça bana 'Senin kalbin benden temiz

değil, benden temiz değil!...' demek ister. Ve dikkat ederim o, bu küstah ifadesini her kapı önünde daima tekrar eder durur..." (Atabeyoğlu 1336: 28, 30).

Yazar bu metninde kurmaca bir kişinin dikkatiyle ve onun bakış açısından çöp arabasını kişileştirerek aslında zamanımızın aşağılanan, ezilmiş, itilmiş insanını bir yandan da toplumda saygı gören nicelerinin dış görünüşlerinin arkasında kötülükleri ve çirkinlikleri gizlediklerini anlatıyor.

Başka cepheden bakılınca kısa öykü ve benzeri alt türler, günümüzde eskiye oranla zengin bir çeşitliliği yansıtmaktadırlar. Bunda metne bilgi, yorum, çağrışım gibi kendinden bir şeyler ekleyen donanımlı okur kadar, hayat deneyimlerinin zenginliği; metinler arası, türler arası, sözcük dizgeleri arası, hatta kültürler arası bağlantıların, ilişkilerin yoğunluğu gibi etkileşimler, sinemadan, görsel ürünlerden ve öteki sanat dallarından kurmaca oluşturmada bir malzeme olarak yararlanma düşüncesi, her şeyden önemlisi yazarların ve okurların kurguda alışılmadık uygulamalara yer veren, kalıpları kırıp parçalayan cesur ve gözü pek tutumları, öykü türü üzerinde akla gelmedik uygulamalara yol açmakta, sonuçta öykü ve öyküden türetilmiş söz gruplarıyla adlandırılanlar yanında "recit" karşılığı olan "anlatı" sözcüğü de yaygınlaşmaktadır.

Sonuç olarak, birincisi kısa kurgusal metinler sadece günümüze özgü değil. İkincisi sanatçı, eserinin türünü belirlemede özgürdür. Söz gelişi bizim kısa kısa öykü, küçürek öykü diye adlandırdığımız anlatılara bakalım: Bunların derinliklerinde bir öykü var. Hem de okurda şok etkisi yapacak nitelikte. Metinde bir olay ya da durum anlatılmakta. Kısa olduğu kadar kısa. Ama o, bu çeşit metinlerine "anlatı" adını vermiş. Oysa edebiyat eleştirmeni ısrarla onların kısa kısa öykü ya da küçürek öykü olduğunu savunuyor. Aynı durum kimi şiirler için de söz konusu. Mesela Halim Şefik Güzelson'un şu dörtlüğüne bir bakalım:

"Dünyaya bu gelişimi saymayın,
Bu bir prova.
Beni bir de ikinci gelişimde görün!
Ayakta alkışlayacaksınız!"

Dört dizeden ya da şakuli dizilmiş dört cümleden oluşan bu metinde, ironik bir üslupla kurmaca kişinin özlemleri ile hayatın gerçekleri arasındaki zıtlık, düş kırıklıkları, geri dönülmez hayat yolculuğunda yapılan yanlışlıklar ve daha pek çok şey, kısaca insan denilen ölümlünün trajedisi anlatılmıyor mu?

Aynı dikkatle şimdi de Sadık Yalsızuçanlar'ın şu öykücüklerini inceleyelim:

Kuş uykusu/25,

"Geçmekte olanı çekip götüreni gördü.

Senin en eski aslınım dedi.

Kaç yıl önceki?

Çok eski.

Bin yıl mı?

Daha eski.

Bir milyon?

Çok daha eski.

Kaçıncı âdemden söz ediyorsun?" (Yalsızuçanlar 1996: 129).

Gökyüzü

"Kandil gibi donuk yüzüne yaklaştığımda, güneşlenmek üzere dışarı süzülen yılan, korkunun hafif dokunuşuyla dilini çıkarıp tısslıyordu. Gurbet türlerinin en çetiniyle gidenlerin yeni bir cenneti getirmek üzere, kaybolduklarına inanılan mevsimde, gökten süttten beyaz bir kartal inerek yılanı kaptı, uçup gitti. O zaman yüreğindeki niyeti onayladığını anladın. O zaman gerçeği söyledin." (Yalsızuçanlar 1996:12).

Yukarıdaki üç örnekte ilkinde bir öykü kurgusu, ikinci ve üçüncü örnekte ise şiire özgü imgesel ve lirik bir anlatım dikkati çekiyor. Üstelik ikinci öykü şiire özgü bir tarzda şakuli olarak düzenlenmiş. Ama ortak yanları, türlerinin dışına çıkmış olmaları. Şiirin bünyesinde öykü, öykünün bünyesinde şiire özgü unsurlar var. Hepsisi de büyük oranda yaklaştıkları / benzeştikleri türün özelliklerini yansıtıyorlar.

Kısa kısa öykü, küçürek öykü vb. diye adlandırmaya çalıştığımız öykünün tüm alt türlerini tanımlamak için iki yol var: İlki ve en çok deneneni, bir edebiyat tarihçisinin buraya kadar söylenenleri, içinde barındırdığı izleğe (tema), uzama (mekân), süreme (zaman), metnin oylumuna, dil birliklerinin dizilişine, biçimine, kullanılan simgelere, içeriğine, kurgusuna, düşünsel eğilimine, yazıldığı dönemin ortak zevkine ve hatta yazarın cinsiyetine göre birtakım türsel ayrılıklar belirleyerek alt kümelere ayırmak ve farklı adlar altında gruplandırmak; ikincisi ve olması gereken ise tanımı biraz genelleştirerek anlatı adı ile tek bir ad altında toplamaktır. Bugüne kadar edebiyat tarihçilerinin adlandırma ve türsel ayrımlar belirleme yolundaki çabaları, adını andığım bu türe ait kuramsal bilgileri artırmaktan ve işi zora sokmaktan başka biz okurlara ne kazandırdı?

Küçürek Öykü, Kısa Kısa Öykü mü, Anlatı mı?

Buraya kadar anlattıklarımı şöyle sonlandırmak istiyorum: Küçürek öykü, ya da kısa kısa öykü, çok kısa öykü, öykücük artık adı ne olursa olsun, içinde olay barındıran, çarpıcı sonlarıyla okuru anlık sarsıntıya uğratan yoğunlaştırılmış metinler için, sadece günümüz insanının/ sanatçısının ürettiği bir tür olduğunu söylemek biraz abartılı olacaktır.

Söz konusu alt türler geçmişte dönemin zevkine ve sanat anlayışına uygun olarak farklı adlar altında yayımlandı.

Geçmişte farklı adlar almışlardı, bugün de farklı adlar altında varlıklarını sürdürmektedirler. Sanırım geleceğin sanatçısı tüm bu adları bir kenara atacak ve sadece anlatı genel başlığı altında eser vermeğe devam edecektir. Yeter ki edebiyat tarihçisi bir takım kurallarla sanatçının düşlerini sınırlamasın, ufkunu kapatmasın.

Kaynaklar

- Akbal, Oktay, (1996), "Bir Öykü Evreni Yazarın Evreninden Bir Parçadır", (Konuşan: Feridun Andaç), *Adam Öykü* 4.
- _____, (27.10.1988), "Evet-Hayır", *Cumhuriyet Gazetesi*.
- Akçay, Ahmet Sait (2000); "Türk Öyküsünün Yeni Çehresi: Yeni Öykü ya da Bireysiz Öykü", *Hece Türk Öykücülüğü Özel Sayısı* 46/47.
- Andaç, Feridun (1997) "Oktay Akbal: Yazarlar En İyi Okurlardır", *Söz Uçar Yazı Kalır*, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- [Atabeyoğlu], Selahaddin Enis (Temmuz 1336), "Süprüntü Arabası", *Şebab* 2.
- Baxter, Charles (1997), "Anlık Kurmaca"; (İng. Çev: Taner Karakoç), *Adam Öykü* 12.
- Bikriye, Atilla (1990), "Oktay Akbal ile söyleşi", *Varlık Dergisi*, Varlık Yayınları.
- Ceyhun, Demirtaş (1997), "Oktay Akbal Usta (Öykücük Ustası)", Feridun Andaç, *Aydınlanmanın Işığında Sanat İnsanlarımız*, İstanbul: İde Yayınları.
- Duru, Orhan (1997), *Adam Öykü* 12.
- Edgü, Ferit (2001), *Yazmak Eylemi*, İstanbul: YKY.
- Gündüz, Osman (2003), *Düş ile Gerçek Arasında Oktay Akbal'ın Öykücülüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kelly, Robert (1997), *Adam Öykü* 12.
- Korkmaz, Ramazan (2011), "Küçürek Öykü (Short Short Story) Türü", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan-Mutlu Deveci (2011), *Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür: Küçürek Öykü*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kökden, Uğur (1997), "Kısa Kurmaca", *Adam Öykü* 12.
- Özdemir, Emin (1983), "Oktay Akbal'ın Yazıları", *Çağdaş Eleştiri* 2 (12).
- Penner, Jonathan (1997), "Atlambaçlar, Kapanlar ve Patlangaçlar" (Çev: F. Zeynep Bilge), *Adam Öykü* 12.
- Salman, Y.-D. Hakyemez (1997), "Öykülemenin Öyküsü", *Adam Öykü*, 12.

- Tosuner, Necati (1997), "Çok Kısa Öykü İçin Çok Kısa Sözler", *Adam Öykü* 12.
- Tunç, Ayfer (Ekim/Kasım 2000), "Soruşturma" "Ayfer Tunç", *Hece Türk Öykücülüğü Özel Sayısı* 46/47.
- Yalsızuçanlar, Sadık (1996), *Kuş Uykusu*, İstanbul: İz Yayıncılık.

ABSTRACT

Is it Short Short Story, mini fiction or Narrative?

In today's world, the borders between genres become more and more vague and the generic differences become less detectable by time. For example, novel enters in the field of history by the documents it uses; story moves to poetry and poetry moves to story by form. As a result of the same intelligence, memories, travel reports, letters are written in the form of novel and story, in addition even essays and column writings are published by the title of story. All these searches and efforts, lead fictional text writers to come together under a common textual genre. The name of this common genre is narrative.

In this text, the thoughts such as; textual genres- especially story- blend with other fictional writings and sometimes with instructional texts, short story is not unique to today but existed in past under different names and in different forms, in today's world short story will lose its characteristics and will become narrative; will be tried to be proven.

Key words: Short story, mini fiction, Short short story, narrative